

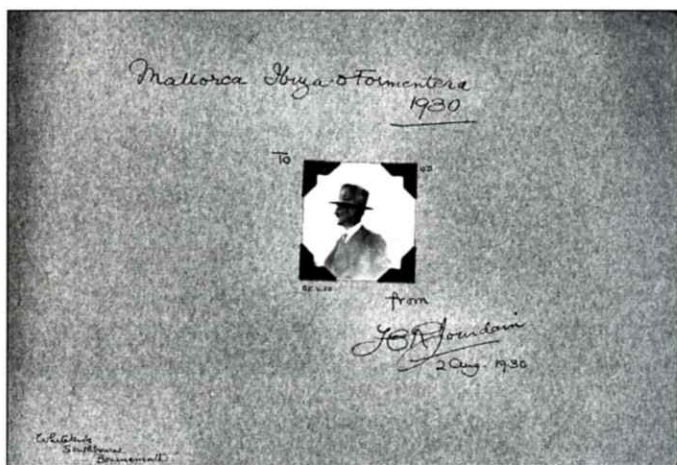
ORNITÒLEGS ANGELESOS A ALCÚDIA A INICIS DEL SEGLE XX

Jesús R. Jurado i Biel J. Perelló

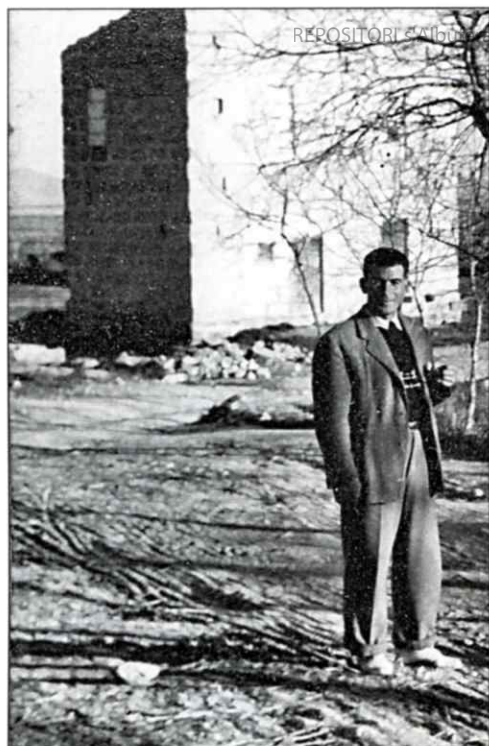
L'ÀLBUM FOTOGRÀFIC DE F.C.R. JOURDAIN. ALCÚDIA, MAIG 1930.

A principis del febrer de 2008, i gràcies a Carme Suárez (tècnica de Cultura de l'ajuntament d'Alcúdia), establírem contacte amb Antoni Domingo, arquitecte i membre de l'associació "Amics de n'Agustina" per a la qual havien recercat material històric d'antigues embarcacions alcu-dienques... dins aquesta recerca va sortir el valuós material fotogràfic que ens va permetre situar Francis C.R Jourdain i el

capità Philip W. Munn a Alcúdia durant la primavera de l'any 1930, a també accedir a un bon recull d'imatges del propi arxiu del Capità Munn realitzades a Mallorca i altres indrets abans del 1930. Amb tot, es va poder constatar l'important paper d'Antoni Ginard "Celià" a l'hora de col·laborar en les tasques d'aquests dos ornitòlegs britànics a Mallorca amb els quals ben segur va consolidar també una important amistat.

Album fotogràfic de Francis C.R Jourdain. Mallorca, Ibiza & Formentera, 1930

Antoni Ginard, "Celià". Foto de l'Arxiu del Capità Munn.

Portada de la revista *Balearica*, 1956-57.

Antoni Ginard "Celià" era l'oncle per part de mare de Catalina Socias Ginard "Celià", que ens va deixar ara fa cosa de mig any, va treballar a l'hostal "Marisol" (el primer hotel d'Alcúdia), on amb tota seguretat tenien la seva base en Jourdain i en Munn durant la seva estada a Mallorca. Antoni Ginard "Celià" sembla va ésser el "criat" del Capità Munn i el guia de les nombroses sortides que amb Jourdain feren per Mallorca, la majoria d'elles per la zona de s'Albufera i la Badia d'Alcúdia; ens contaren que va estar empresonat durant la Guerra Civil; durant els anys cinquanta va col·laborar amb el *Centro de Estudios Ornitológicos de Baleares*, figurant com un dels col·laboradors de la revista ornitològica "*Balearica*" (Palma de Mallorca 1956-57). Va morir fadrí i deixà en herència a Catalina Socias l'àlbum de fotos realitzat per Jourdain el maig de 1930 i altres fotografies que imaginem fetes pel Capità Munn, li deixà també altres papers, pel·lícules, col·leccions d'ous... que sembla acabaren a un col·legi del Pont d'Inca i als quals malauradament no hem pogut accedir-hi a hores d'ara.

Les aportacions d'aquests dos ornitòlegs suposen un material molt valuós que encara s'ha d'investigar amb profunditat, però que segueix l'acció desenvolupada d'ençà el segle XVIII per ornitòlegs britànics a les Illes en múltiples treballs.¹

¹ Un total d'11 treballs: s XVIII: *G. Cleghorn*: metge militar destinat a Menorca a la meitat del s. XVIII. El seu llistat consta de 42 espècies d'aucells menorquins amb els noms llatins i moltes seguides del menorquí. (1 obra escrita sobre Menorca).

S'ALBUFERA ENTRAT EL SEGLE XX

REPOSITORI s'Albufera - ©bielperello.com

S'Albufera veia entrar el segle XX amb la ruïna de la companyia anglesa "*New Majorca Land Co.*", que d'ençà el 1863 no havia pogut dur a terme els ambiciosos projectes de dessecació de la zona humida, moltes de les hectàrees dessecades s'abandonaren i tornaren al seu estat natural degut a la salinització o a la inundació. Durant l'explotació anglesa es feren la major part de les obres de canalització, i drenatge, els ponts, la xarxa viària i els edificis més significatius que encara avui es conserven.

L'any 1894 la família Gual de Torrella havia esdevingut propietària de s'Albufera i a l'any 1901 s'inicià l'explotació arrossera amb la companyia "*Agrícola-industrial Balear*". La baixa dels preus de l'arròs i una catastròfica inundació l'any 1906 que destruï la collita, varen provocar l'abandonament de l'explotació industrial, i el conreu arrosser fou llogat a petits arrendataris, que mantingueren aquesta activitat de manera tradicional fins als anys 60.

Entre l'any 1921 i 1928 és el període de màxima segregació de la propietat a s'Albufera i l'any 1938 la companyia "*Celulosa Hispànica S.A.*", participada pels Gual de Torrella, compra la finca per instal·lar-hi una fàbrica de paper (a partir de la cel·lulosa del canyet) la qual perllongà la seva activitat fins l'any 1966 en què tancà oficialment.

Eren temps de grans caceres i pesqueres, controlades pels senyors de la finca que arrendaven aquests usos cercant un guany econòmic, temps també de durs jornals a sa Marjal; s'Albufera era un lloc de proveïment d'aliment pels pobles del seu entorn i ocupava una considerable quantitat de jornalers i jornaleres en diferents fronts. Altres prioritats hi havia i poca gent de la terra es devia sentir atreta pels valors naturalístics del lloc...

TURISTES O VIATGERS?

És difícil parlar de turisme a Mallorca abans del segle XIX, aleshores l'Illa era coneguda per múltiples descripcions d'espòradsics viatgers que se sentiren atrets per Mallorca especialment a partir de 1840. L'any 1905 es fundà el *Foment del Turisme de Mallorca*, però és després de la Primera Guerra Mundial (1918) quan es comença a desenvolupar un turisme minoritari. Era un turisme d'origen europeu, d'alt nivell, de viatgers que realitzaven llargues estades (la majoria hivernals) potser atrets per la calma

J. Armstrong: Enginyer militar també destinat a la Menorca encara britànica i coetani de l'anterior. Va trescar l'illa a la recerca majorment de fòssils. A la seva obra ens parla de l'ornitofauna de Menorca. (1 obra escrita sobre Menorca)

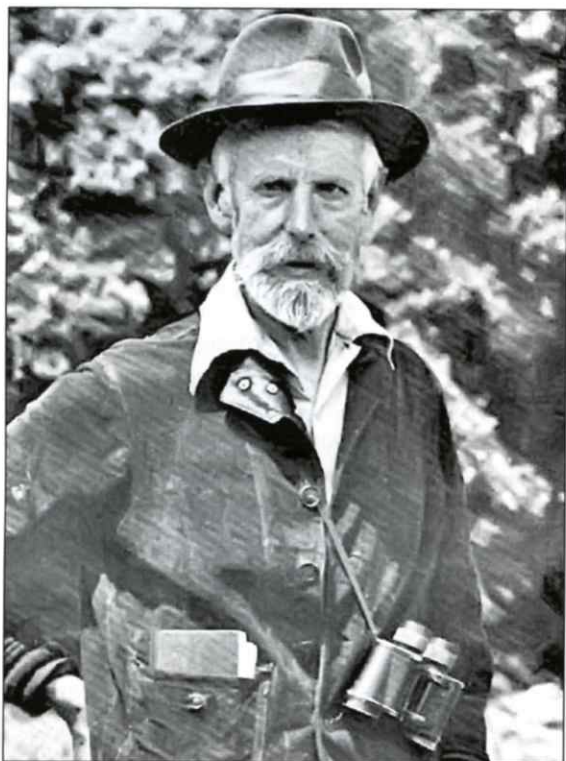
s. XIX: **Lord Lilford:** va visitar Mallorca i Menorca el 1865. Les seves observacions tingueren / molt poca difusió. 1 obra escrita sobre l'arxipèlag. **H. Saunders:** va fer observacions a Mallorca, Eivissa i Dragonera el 1871. (3 treballs escrits sobre l'arxipèlag).

s. XX: **Ph. H. Gosse:** visità Mallorca, Eivissa i Formentera el 1919 i a més de les seves observacions, col·lectà 65 pells pel Museu Britànic. (2 treballs sobre l'arxipèlag). **H.F. Witherby:** visità les Balears el 1919, col·lectant pell a Mallorca i Eivissa i fent observacions que majorment publicarà Munn. (2 treballs sobre les Illes). **C. B. Ticehurst i H. Whistler:** visitaren Eivissa i Formentera el 1930 col·lectant exemplars que es conserven al Museu Britànic. Les seves dades són encara fonamentals per a l'estudi de l'ornitofauna pitiusa. (1 treball sobre les Pitiüses).

i romanticisme de la nostra situació insular, pel clima, paisatges i riquesa natural de l'illa... era un turisme antagònic al model que avui coneixem. Entre els anys 1925-1930 el turisme va començar a tenir importància econòmica a les Illes Balears, en especial a Mallorca, la qual a l'any 1935 ja rebia més de 40.000 visitants a través del Port de Palma. L'illa era ja considerada un destí important pels viatgers arreu d'Europa.

Són els anys de la construcció dels hotels de luxe (Formentor, Gran Hotel, Mediterráneo, Victoria...), anys dels primers establiments d'hostalatge turístic als ports de Pollença, Sóller, Alcúdia, Andratx i Calvià; sorgeixen les primeres urbanitzacions costaneres (Alcanada, Can Picafort, Ciudad Jardín, Cala d'Or, Palma Nova,...). L'any 1934 s'havien iniciat les obres de l'Hotel Golf a Alcúdia, és l'incipient inici del turisme modern i organitzat a la zona, és també el principi de la urbanització de s'Albufera.

FRANCIS CHARLES ROBERT JOURDAIN (1865-1940)

Francis Ch. R. Jourdain a Còrsega l'any 1937 (de l'Arxiu d'Abilio Reig Ferrer)

Aquest ornitòleg britànic va nèixer l'any 1865 a la localitat d'Ashbourne-cum-Mapleton, en Derbyshire, on son pare era vicari. Va cursar els seus estudis al col·legi Magdalen College d'Oxford, on es va graduar el 1887. Es va ordenar capellà el 1890 i quatre anys més tard, fou nomenat vicari de Clifton-by-Ashbourne, que exercí durant vint anys, fins que el 1914 es traslladà com a rector a Appleton, Berkshire. Es va retirar l'any 1925.

Francis Jourdain sentí prest la cridada de les ciències naturals entregant-se a l'estudi dels aucells i arribant a ser un experimentat oòleg. Fou així mateix, un impenitent viatger que trespàs profusament les terres europees (Còrsega, Holanda, Xipre...), i les del nord de l'Àfrica; així mateix, viatjà també per la península ibèrica, fent observacions al llarg d'Andalusia en 1907. Jourdain dirigí, a més, la primera expedició

d'Oxford a l'Àrtic, illes Spitzberg i Bear, el 1922, la qual cosa, tot plegat, féu que pogués realitzar notables aportacions ornitològiques.

Aquest ornitòleg fou també un autor ben prolífic i s'implicà en moltes obres relacionades amb les aus, incidint sobretot en els aspectes identificatius de les espècies

i dels seus ous, arribant a ser un afamat recol·lector. Ens deixà obres notables, algunes en col·laboració amb els millors ornitòlegs anglesos, com *The Eggs of European Birds* (1906-1909), *A Hand-List of British Birds* en la qual participà junt a Hartert, Ticehurst i Witherby (1912), *British Birds* juntament amb F. B. Kirkman (1930) i l'edició en cinc volums de *The Handbook of British Birds* (1938-1941), amb Witherby, Ticehurst i Tucker.

La relació de Francis Jourdain amb el nostre arxipèlag començà l'any 1922, en publicar un treball sobre el *Charadrius dubius*, el Picaplatges petit –*Little Ringed Plover in the Balearic Islands*–, a la revista *Ibis*. També estudià a fons els ous d'aus de les Illes a través de diverses col·leccions de eminents ornitòlegs i oòlegs europeus com foren Ratcliff, Henrici i Polatzek, a més de mostres i treballs de Adolf von Jordans i Philip W. Munn. El treball resultant fou publicat en 1927, baix el títol *Die Eier der Vögel von Mallorca (Balearen)*, als números 2 i 3 d'una revista,² més que res, feta per treballs oològics i de complicadíssim nom pels catalano-parlants. Així mateix, Jourdain visità Formentera, Eivissa i Mallorca, durant els mesos d'abril i maig de 1930, publicant aquell mateix any, *Weitere Mitteilungen über die Vogelwelt der Balearen* al número 6 de la mateixa revista oològica, a més d'una nota al bolletí del *British Ornithologist's Club* de 1932, parlant de la "Notícia sobre la pretendida nidificació de *Haliaeetus albicilla* en Balears".

Jourdain fou reconegut com una autoritat en el camp de l'ornitologia europea i formà part o presidí importants organitzacions de protecció i estudi d'auells. A més de capellà i Màster d'Arts, fou membre de la *Zoological Society*, la *British Ornithologist's Union* i president de l'*Oxford Ornithological Society*. Fundà la *British Zoological Association*, a la qual donà la seva notable col·lecció d'ous, associació que, ja mort en Jourdain, fou rebatejada l'any 1946, com a *The Jourdain Society* en la seva memòria.

Francis Charles Robert Jourdain morí a ca seva de Southbourne, a Bournemouth, el febrer de 1940, als setanta-cinc anys, després d'una vida, de ben prest dedicada al auells.

PHILIP WINCHESTER MUNN (1865-1949)

Haurem de dir per endavant que, per a nosaltres i per a molts d'ornitòlegs que han volgut trespasar per "aquells primers temps", encara avui, quan ja fa més de cinquanta anys de la seva mort, en Philip W. Munn és, sinó la que més, sí una de les figures senyeres de l'ornitologia de les Balears, al manco des dels inicis de la ciència de l'estudi dels auells fins a la dècada dels setanta, final de tota una època.

Philip W. Munn, militar professional i eminent ornitòleg anglès, arribà per primera vegada a Mallorca, després de la Primera Guerra Mundial, el 1918 i com a tants d'altres i més en aquella època, degué pensar: fins aquí hem arribat. Un any més tard i retirat del servei actiu, tornà a l'illa i fixà la seva residència al Port d'Alcúdia dedicant-se des d'aleshores i fins a la seva mort, a l'observació i estudi de l'avifauna.

² *Beiträge zur Fortpflanzungsbiologie der Vögel mit Berücksichtigung der Oologie*

Capità Philip Winchester Munn.

Visqué quasi de seguit a Mallorca fent algunes escapades a Anglaterra, sobretot durant la postguerra espanyola quan havíem de ser germanòfils per decret. Així mateix, era ben lògic que un ex-militar britànic, tot el dia tirat de prismàtics no enfora de polígons de tir de torpedes o de bases d'hidroavions militars, dient que mirava aucellets, despertés suspicàcies de les geloses autoritats locals i provincials postes sobre avis pels informadors de la Gestapo. Allò no durà molt ja que aviat els alemanys tingueren altres coses en què pensar.

Maldament també visità Menorca, es concentrà majorment en fer feina a amples zones tenint sempre Alcúdia com a centre. Mai no va deixar de mantenir contactes amb altres ornitòlegs, quasi sempre britànics i féu passes per estar al dia de tot el que es publicava en relació a temes ornitològics de l'arxipèlag.

Aquest veterà ornitòleg de camp va produir en quantitat i qualitat, una obra vertaderament notable. Almanco des de 1921 col·laborà amb la revista especialitzada *Ibis*, on publicà el seu primer article des de Mallorca, amb el títol *Notes on the Birds of Alcudia (Majorca)*, al qual seguiren molts més tant de Mallorca com de Menorca. El 1925 un monogràfic sobre el Falcó marí i el 1931 el seu "catàleg" *The Birds of the Balearic Islands*, publicat a *Novitates Zoologica*. A més de les "Notes" que publicava a quasi cada número d'*Ibis*, Munn publicà a *Zologist's Records*, un article sobre la nidificació del Rossinyol bord i un altre treball el 1946 que duia per títol *The Western Mediterranean Shearwater, Now Called Balearic Shearwater*, sobre la nostra baldritxa i la seva, avui definitivament reconeguda, identitat baleàrica. També al butlletí del *British Ornithologist Club*, el 1947, publica *White spotted Bluethroat in the Balearic Islands* sobre la blaveta de gavatx blanc. El darrer article del capità Munn fou publicat a *Ibis* de 1948 i foren les darreres de les seves *Notes on the Birds of the Balearic Islands*, aquesta vegada amb una atenció especial de cap al tiruril·lo menut i al tiruril·lo cama-negra.

En Philip Winchester Munn morí als vuitanta-quatre anys a Palma, l'onze de gener de 1949, deixant-nos tots els seus coneixements sobre la nostra avifauna, que estudià durant trenta anys, omplint un densa bibliografia farcida d'observacions i dades d'interès. Està enterrat al cementiri de Ciutat, a una tomba sense làpida ni epitafi i allà deu seguir si no l'han tirat.

Munn havia nascut a l'any 1865, a Laverstoke, Withchurch, Hants, lloc on durant uns anys fou "manager" del *Laverstoke Bank*.³ - ©bielperello.com

BIBLIOGRAFIA

- The Birds of the Balearic Islands*. Ph. W. Munn. *Novitates Zoologicae* 37, 1931.
Enciclopèdia Lliure Wikipedia a Internet.
Obituaries. Francis Ch. R. Jourdain. G. M. Allen. 1940
Guión de la Avifauna Balear. F. Bernis. *Ardeola* vol. IV. Junio 1958
Zoonomen. Internet.

³ Informació proporcionada per Abilio Reig Ferrer.